

บทที่ 3

สภาพการเมืองการปกครองของจังหวัดสระแก้ว

สภาพทั่วไปของจังหวัดสระแก้ว

ประวัติความเป็นมา

“ สระแก้ว ” มีที่มาจากสระน้ำโบราณ 2 แห่ง ในเขตอำเภอเมืองสระแก้ว ในปีพุทธศักราช 2322 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งทรงเป็นสมเด็จพระเอกาทศธรรม ได้เป็นแม่ทัพยกไปปราบปรามประเทศกัมพูชา ระหว่างทางได้ทรงพักทัพ ณ บริเวณสระน้ำทั้งสองแห่งนี้ และได้ขนานนามว่า “ สระแก้ว-สระขวัญ ”

จังหวัดสระแก้ว เดิมคือพื้นที่ส่วนหนึ่งในเขตปกครองของจังหวัดปราจีนบุรี และเป็นเขตเลือกตั้งเขตหนึ่งของจังหวัดปราจีนบุรี คือ ปราจีนบุรี เขต 2 ต่อมาเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2536 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เสนอร่าง พระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสระแก้ว ด้วยเหตุผลเนื่องจาก จังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดแนวเขตชายแดนมีอาณาเขตกว้างขวางและมีพลเมืองมาก ต้องประสบกับปัญหาผู้อพยพ ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ จากโจรผู้ร้ายตามแนวชายแดน อันเป็นปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นเพื่อประโยชน์แก่การปกครอง การรักษาความมั่นคงและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในท้องถิ่น รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบอนุมัติร่างกฎหมายดังกล่าว และประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 110 ตอนที่ 125 ลงวันที่ 2 กันยายน 2536 มีผลให้เป็นจังหวัดสระแก้วอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2536 เป็นต้นมา

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสระแก้วตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 236 กิโลเมตร มีเนื้อที่รวมทั้งจังหวัด ประมาณ 6,743.94 ตารางกิโลเมตร

หรือประมาณ 4,774,814 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น และประเทศอื่นใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชา และจังหวัดจันทบุรี

หน่วยการปกครอง

จังหวัดสระแก้ว ได้แบ่งหน่วยการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 58 ตำบล 576 หมู่บ้าน 2 เทศบาล และ 7 สุขาภิบาล

อำเภอ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสระแก้ว , อำเภอวัฒนานคร , อำเภอคลองหาด อำเภอคลองหินปูน , อำเภอวังน้ำเย็น , อำเภอตาพระยา กิ่งอำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ , กิ่งอำเภอโคกสูง

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่โดยส่วนรวมเป็นที่ราบสูง มีภูเขาสลับซับซ้อน โดยเฉพาะทางตอนเหนือซึ่งติดกับเทือกเขาบรรทัด เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำบางปะกง (เริ่มจากคลองพระสะทึงไหลไปทางทิศตะวันตก บรรจบกับแควหนุมาน ในเขตพื้นที่อำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นแม่น้ำปราจีนบุรี ไหลผ่านเข้าเขตพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ลงสู่อ่าวไทย ในเขตพื้นที่อำเภอบางปะกง เรียกว่า แม่น้ำบางปะกง) ส่วนบริเวณตอนล่าง เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการบดขยี้ตัวของหินแกรนิต ทำให้เกิดสภาพป่าเสื่อมโทรม

นอกจากนั้น พื้นที่ตอนกลางของจังหวัด บริเวณอำเภอวัฒนานคร มีลักษณะเป็นต้นปันน้ำ มีทิศทางด้านเหนือลงมาสู่ด้านใต้ ทำให้ทิศทางของกระแสน้ำที่ไหลจากบริเวณนี้ ไหลไปสู่ทิศทางที่แตกต่างกัน 2 ทิศทาง กล่าวคือ อาจจะไหลไปทางทิศตะวันออกสู่อำเภอ อรัญประเทศ หรืออาจจะไหลไปทางทิศตะวันตก สู่อำเภอสระแก้ว ก็ได้

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสระแก้ว มีลักษณะภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล (tropical savana climate) ซึ่งแบ่งตามหลักการ Kappen ได้เป็น 3 ฤดูกาล ดังนี้

ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม ซึ่งจะมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด ในช่วงเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะหนาวเย็นมากที่สุด ในช่วงเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม

ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนมากที่สุด ในช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

จังหวัดสระแก้ว มีลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น อุณหภูมิอากาศเฉลี่ย 29-30° และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,500-1800 มิลลิเมตร / ปี

ประชากรจังหวัดสระแก้ว *

ประชากรจังหวัดสระแก้ว ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2538 มีจำนวนทั้งสิ้น 499,222 คน เป็นชาย 254,940 คน เป็นหญิง 244,282 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดได้แก่ อำเภอเมือง , รองลงมาคือ อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอวัฒนานคร สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชาชนมากที่สุด คือ อำเภอวังน้ำเย็น รองลงมาได้แก่ อำเภอคลองหาด ,อำเภออรัญประเทศ ,อำเภอตาพระยา ,อำเภอเมือง ,อำเภอวัฒนานคร

นอกจากนี้ ประชากรของจังหวัดยังสามารถแยกออกเป็นวัยต่าง ๆ และคิดเป็นร้อยละของประชากรรวมทั้งหมดของจังหวัดได้ดังนี้

* ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (ข้อมูลต้นปี 2539)

ตารางที่ 3.1 : แสดงประชากรวัยต่าง ๆ และคิดเป็นร้อยละของประชากรรวมทั้งจังหวัด

วัยต่าง ๆ	ชาย	คน	หญิง	คน
วัยเด็ก (1-14 ปี)	ชาย 57,749	คน	หญิง 55,370	คน
	รวม 113,119	คน	คิดเป็นร้อยละ 24.22	
วัยการศึกษามัธยมศึกษา (8-15 ปี)	ชาย 37,364	คน	หญิง 35,774	คน
	รวม 73,138	คน	คิดเป็นร้อยละ 15.66	
วัยเยาวชน (15-24 ปี)	ชาย 52,914	คน	หญิง 51,280	คน
	รวม 104,194	คน	คิดเป็นร้อยละ 22.31	
วัยเจริญพันธุ์ (15-49 ปี)	ชาย 146,897	คน	หญิง 141,767	คน
	รวม 228,664	คน	คิดเป็นร้อยละ 81	
วัยแรงงาน (15-59 ปี)	ชาย 162,844	คน	หญิง 157,689	คน
	รวม 320,533	คน	คิดเป็นร้อยละ 68.64	
วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	ชาย 16,328	คน	หญิง 17,013	คน
	รวม 33,341	คน	คิดเป็นร้อยละ 14	
อัตราส่วนการเป็นภาวะ	ร้อยละ 45.69			

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (ข้อมูลปี 2538)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด *

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้ว ในปี 2534 พบว่าประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 21,303 บาท โดยทั้งจังหวัด มีผลิตภัณฑ์มวลรวม 10,502.379 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาเกษตรกรรมมากที่สุด ถึงร้อยละ 29.96 คิดเป็นมูลค่า 3,146.513 ล้านบาท รองลงมาเป็นสาขาค้าส่งและค้าปลีก ร้อยละ 25.44 คิดเป็นมูลค่า 2,671.805 ล้านบาท และสาขาอุตสาหกรรมร้อยละ 10.43 คิดเป็นมูลค่า 1,095.398 ล้านบาท อัตรากายภาพตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 19.7

เงินฝากและสินเชื่อ **

ปี 2536 จังหวัดสระแก้ว มียอดเงินฝาก 2.869 ล้านบาท (ร้อยละ 0.32 ของประเทศ) เป็นอันดับที่ 68 ของประเทศ มียอดสินเชื่อ 2.063 ล้านบาท (ร้อยละ 0.27 ของประเทศ) เป็นอันดับที่ 70 ของประเทศ อัตราสินเชื่อต่อเงินฝากคิดเป็น ร้อยละ 71.91 ของเงินฝาก

สถานประกอบการและลูกจ้าง

ในปี 2536 จังหวัดสระแก้ว มีสถานประกอบการทั้งหมด 1,087 แห่ง มีจำนวนลูกจ้างทั้งหมด 6,452 คน ในสถานประกอบการดังกล่าว เป็นสถานอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องหรือแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรจากสภาพ และการประกอบอาชีพของประชากรโดยทั่วไป พหุจะแบ่งอุตสาหกรรมหลักที่มีมาแต่ดั้งเดิม หรืออุตสาหกรรมที่สำคัญ ดังนี้

1. อุตสาหกรรมโรงสีข้าว
2. อุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลัง เป็นมันเส้น และมันอัดเม็ด
3. อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์จากไม้ แก้ว ยาง และโลหะอื่น ๆ
4. อุตสาหกรรมบริการ เช่น เคาะพื้นสี ซ่อมแซม ดัดแปลง เครื่องจักร เครื่องยนต์ และวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

* ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ

** ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ประเภทจำนวนโรงงาน *

โรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2536 มีทั้งสิ้น 382 โรงงาน คนงาน 2,537 คน และเงินลงทุน 481.614581 ล้านบาท การลงทุนในช่วงต้นปี 2535 เป็นต้นมา นับว่ามีความเคลื่อนไหวการลงทุนด้านอุตสาหกรรมขึ้น เริ่มมีนักลงทุนมาขออนุญาตตั้งโรงงานหลายโรงงาน นอกจากนี้ยัง บริษัทน้ำตาลตะวันออก จำกัด ได้ขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานผลิตน้ำตาลทราย เงินลงทุน 930,000,000 บาท ในเขตอำเภอวัฒนานคร สภาพโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสระแก้ว เป็นโรงงานขนาดเล็ก 375 โรงงาน โรงงานขนาดกลาง 7 โรงงาน (แยกขนาดโดยเงินลงทุนไม่เกิน 10 ล้านบาทเป็นโรงงานขนาดเล็ก 10-100 ล้านบาทเป็นโรงงานขนาดกลาง และ 100 ล้านบาทขึ้นไปเป็นโรงงานขนาดใหญ่) โรงงานเหล่านี้ได้แก่ โรงสีข้าว 197 โรงงาน โรงงานผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง 107 โรงงาน อุตสาหกรรมบริการ เช่น โรงงานซ่อมรถและเครื่องยนต์ เครื่องจักรกลการเกษตร 14 โรงงาน โรงงานหล่อไม้บรรจุกระป๋อง 2 โรงงาน โรงงานแปรรูปและอุตสาหกรรมก่อสร้างประมาณ 29 โรงงาน และมีอื่น ๆ อีก เช่น โรงงานอบเมล็ดพืชด้วยโซลิด โรงงานทำผลิตภัณฑ์หินอ่อน ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น สำหรับสถานที่ตั้งโรงงาน ในปัจจุบันกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งอยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมหลาย ๆ ด้าน เช่น อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ การคมนาคมสะดวก จึงทำให้มีโรงงานตั้งอยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองทั้งสิ้น 143 โรงงาน รองลงมาคือ อำเภอตาพระยา 80 โรงงาน อำเภอวังน้ำเย็น 60 โรงงาน อำเภอวัฒนานคร 57 โรงงาน อำเภออรัญประเทศ 40 โรงงาน อำเภอคลองหาดยังมีโรงงานน้อยมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ที่มา : 1. กองวิชาการและแผนงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
2. สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดปราจีนบุรี (ธันวาคม 2535)

ผู้สมัครงาน ตำแหน่งงานว่างและการบรรจุนาน *

ในปี 2537 (มกราคม ถึง พฤษภาคม) จังหวัดสระแก้ว มีสถิติผู้สมัครงานทั้งสิ้น 41 คน ชาย 15 คน (36.58%) หญิง 26 คน (63.41%)

ตำแหน่งงานว่างรวมทั้งสิ้น 148 ตำแหน่ง ชาย 27 ตำแหน่ง (18.24%) หญิง 7 ตำแหน่ง (4.72%) ไม่ระบุเพศ 114 ตำแหน่ง (77.03%)

การบรรจุนานรวมทั้งสิ้น 31 คน ชาย 11 คน (35.48%) หญิง 20 คน (64.52%)

ในระหว่างเดือนมกราคม ถึง พฤษภาคม มีผู้สมัครงานมากที่สุดเดือนกุมภาพันธ์ มีตำแหน่งงานว่างมากที่สุดเดือนกุมภาพันธ์ และบรรจุนานมากที่สุดเดือนกุมภาพันธ์

การใช้พื้นที่

จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ทั้งหมด 4,774,814 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตร 2,286,017 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.87 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ทำการเกษตรดังกล่าว มีลักษณะการใช้พื้นที่แตกต่างกันไป เช่น เป็นที่นา ทำไร่ ทำสวนที่ปลูกทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ดอก และไม้ประดับ รวมทั้งการทำประมงน้ำจืด การปศุสัตว์

ส่วนพื้นที่ที่ใช้ทำกิจกรรมอย่างอื่น เช่น พาณิชยกรรม การท่องเที่ยวและการบริการ อุตสาหกรรม เหล่านี้ ยังไม่มีการศึกษาหรือระบุพื้นที่(ชื่อชาย) ที่ชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติอีกด้วย ซึ่งมีเนื้อที่รวม 4,157,841 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าคงเหลือป่าไม้คงสภาพประมาณร้อยละ 43 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดเท่านั้น

ลักษณะการถือครอง

จังหวัดสระแก้ว ได้มีการออกเอกสารสิทธิ เพื่อให้ราษฎรได้ถือครองมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.2

* ที่มา : กองวิชาการและแผนงาน กรมการจัดหางาน

ตารางที่ 3.2 : ลักษณะการถือครองที่ดินของราษฎร จังหวัดสระแก้ว

เอกสาร	จำนวนแปลง	พื้นที่ (ไร่-งาน-คร.ว.)
1. โฉนดที่ดิน	18,933	189,846-2-60
2. น.ส.3 ก.	13,490	269,979-1-36
3. น.ส.3	8,478	293,366-1-15
4. ใบจอง	5,184	141,687-1-48
5. ส.ค.1	1,061	22,627-0-00
รวม	47,146	917,506-2-59

ที่มา : สำนักงานที่ดิน จังหวัดสระแก้ว (เมษายน 2537)

พืชเศรษฐกิจของจังหวัด

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสระแก้ว ที่มีการเพาะปลูก 4 ชนิด ได้แก่

1. มันสำปะหลัง จากสถิติการเพาะปลูก ปี 2536 มีปริมาณผลผลิต 970,843 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 เป็นจำนวน 261,410 ตันหรือคิดเป็นร้อยละ 36.85 และมีเนื้อที่เพาะปลูกในปี 2536 เป็นจำนวน 452,331 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2535 เป็นจำนวน 150,163 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 49.70
2. ข้าวโพด จากสถิติการเพาะปลูก ปี 2536 มีปริมาณผลผลิต 299,811 ตัน ลดลงจากปี 2535 เป็นจำนวน 92,532 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.58 และมีเนื้อที่เพาะปลูกในปี 2536 เป็นจำนวน 545,537 ไร่ ลดลงจากปี 2535 เป็นจำนวน 63,676 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.45

3. ข้าวนาปี จากสถิติการเพาะปลูก ปี 2536 มีปริมาณผลผลิต 232,764 ตัน ลดลงจากปี 2535 เป็นจำนวน 40,178 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.72 และมีเนื้อที่เพาะปลูกในปี 2536 เป็นจำนวน 819,449 ไร่ ลดลงจากปี 2535 เป็นจำนวน 38,308 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.47

4. หน่อไม้ไผ่ตง จากสถิติการเพาะปลูกปี 2535 มีปริมาณผลผลิต 58,688 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2534 เป็นจำนวน 29,727 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 102.64 และมีเนื้อที่เพาะปลูกในปี 2535 เป็นจำนวน 42,443 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2534 เป็นจำนวน 14,977 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 54.53

สหกรณ์ การรวมกลุ่มและแหล่งเงินทุนในท้องถิ่น

สหกรณ์

ในปี 2537 จังหวัดสระแก้ว มีสหกรณ์ทั้งสิ้น 36 แห่ง สมาชิก 18,885 คน เป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร 23 แห่ง (61.76%) สมาชิก 15,120 คน (80.06%) และเป็นสหกรณ์นอกภาคการเกษตร 13 แห่ง (38.24%) สมาชิก 3,765 คน (19.94%) ซึ่งจำแนกตามประเภทโดยเรียงลำดับ ดังนี้

สหกรณ์ภาคการเกษตร

1. สหกรณ์การเกษตร 15 สหกรณ์ สมาชิก 7,588 คน
2. สหกรณ์การประมง - สหกรณ์ สมาชิก - คน
3. สหกรณ์นิคม 8 สหกรณ์ สมาชิก 7,532 คน

สหกรณ์นอกภาคการเกษตร

1. สหกรณ์ออมทรัพย์ 8 สหกรณ์ สมาชิก 2,711 คน
2. สหกรณ์ร้านค้า 1 สหกรณ์ สมาชิก 830 คน
3. สหกรณ์บริการ 4 สหกรณ์ สมาชิก 224 คน

การรวมกลุ่มและแหล่งเงินทุนในท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทยมุ่งพัฒนาชนบท เพื่อยกฐานะเศรษฐกิจของประชาชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยส่งเสริมการใช้แหล่งเงินทุนในท้องถิ่น สำหรับการประกอบ อาชีพ พัฒนาการลงทุน การผลิตและการตลาด ตลอดจนการบริหารการจัดการเชิงธุรกิจ ในหมู่บ้าน โดยการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน ซึ่งได้ดำเนินการในจังหวัดสระแก้ว ดังนี้

1. จัดตั้งกลุ่มอาชีพ 242 กลุ่ม สมาชิก 5,088 คน
2. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ 73 กลุ่ม สมาชิก 4,941 คน
เงินสะสม 6,706,573.00 บาท
3. จัดตั้งศูนย์สถิติการตลาดในเขตอำเภอ - แห่ง เขตตำบล 19 แห่ง
4. จัดตั้งยุ้งฉาง 23 แห่ง
5. จัดตั้งธนาคารข้าว 158 แห่ง

ถนน

ในปีพุทธศักราช 2537 จังหวัดสระแก้ว มีระยะทางถนนที่ก่อสร้างแล้วทั้งสิ้น 1,396.153 กิโลเมตร จำแนกถนนตามประเภทผิวจราจรเป็นถนนลูกรัง 507.622 กิโลเมตร ลาดยาง 861.596 กิโลเมตร คอนกรีต 20.350 กิโลเมตร และอื่น ๆ 6.585 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 36.36 , 61.71 , 1.46 และ 0.47 ของความยาวถนนทั้งหมด ตามลำดับ สภาพถนนส่วนใหญ่มีสภาพที่ดี 881.946 กิโลเมตร และส่วนน้อยมีสภาพที่พอใช้ 514.207 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 63.17 และ 36.83 ของความยาวของถนนทั้งหมด ตามลำดับ

ระบบประปา

จังหวัดสระแก้ว มีระบบน้ำประปาจากแหล่งต่าง ๆ คือ การประปาส่วนภูมิภาค 3 แห่ง (ประปาสระแก้ว , ประปาวัฒนานคร และประปาอรัญประเทศ) และการประปา สุขาภิบาล 2 แห่ง (ประปาสุขาภิบาลวังน้ำเย็น และประปาสุขาภิบาลตาพระยา) ซึ่งการ ประปาส่วนภูมิภาคทั้ง 3 แห่ง มีจำนวนผู้ใช้น้ำ 4,852 ราย ปริมาณน้ำผลิต 2,599,919

ลูกบาศก์เมตร มีปริมาณน้ำจำหน่าย 1,578,593 ลูกบาศก์เมตร และปริมาณน้ำสูญเสีย ร้อยละ 39.28

แหล่งน้ำชลประทาน

ปัจจุบันจังหวัดสระแก้วมีโครงการชลประทาน 4 ประเภทคือ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ โครงการชลประทานขนาดกลาง โครงการชลประทานขนาดเล็ก และโครงการศูนย์บริการเกษตรกรเคลื่อนที่

การไฟฟ้า

ระบบไฟฟ้าในจังหวัดสระแก้ว อยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบประจำจังหวัด คือ

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภออรัญประเทศ ถนนจิตต์สุวรรณ ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ โดยรับผิดชอบทั้ง 6 อำเภอ ในจังหวัดสระแก้ว คือ อำเภอเมือง อำเภออรัญประเทศ อำเภอดาพระยา อำเภอคลองหาด อำเภอวัฒนานคร และอำเภอวังน้ำเย็น

แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดสระแก้ว มีดังนี้

1. คลองพระปรัง

เป็นลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่านทางตอนเหนือของอำเภอเมืองสระแก้ว

2. คลองพระสะทึง

เป็นลำน้ำสำคัญ ที่ไหลผ่านอำเภอวังน้ำเย็น และทางตอนใต้ของอำเภอเมือง จากทางทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก ไปบรรจบกับแควหนุมาน ในเขตอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ถือเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง

3. คลองพรหมโทด

มีต้นกำเนิดในเขตพื้นที่อำเภอวัฒนานคร ไหลผ่านพื้นที่ตอนกลางของอำเภอ อัญประเทศ ไปทางทิศตะวันออกเข้าสู่ประเทศกัมพูชาที่บ้านคลองลึก และยังเป็นแนว เขตธรรมชาติของทั้งสองประเทศด้วย นอกจากนี้คลองพรหมโทดยังเป็นแหล่งน้ำสำคัญของ อำเภออัญประเทศ ใช้ผลิตน้ำประปาบริการประชาชนในเขตเทศบาลอีกด้วย

4. คลองน้ำใส

มีต้นกำเนิดมาจากภูเขาในเขตประเทศกัมพูชา รวมกับต้นน้ำที่เกิดในเขตพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี ผ่านบ้านหนองเอี่ยน อำเภออัญประเทศ ซึ่งมีลักษณะเป็นแหลมยื่นเข้าไป ในเขตประเทศกัมพูชา

5. คลองคาตังใน

มีต้นกำเนิดจากเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ขนาดกับคลองพระสะทึง ผ่านอำเภอ วังน้ำเย็น ไปบรรจบกับคลองพระสะทึง ที่ตำบลทุ่งมหาเจริญ อำเภอวังน้ำเย็น สามารถเก็บ กักน้ำได้ตลอดปี

นอกจากนี้ยังมีลำคลองเล็ก ๆ ที่สามารถใช้กักน้ำเฉพาะฤดูฝนได้เท่านั้น มีหลาย แห่งด้วยกัน ดังนี้

เขตอำเภอคลองหาด มีคลองวังจิก คลองกลาง คลองไผ่ คลองไก่อ่เดือน
เขตอำเภอตาพระยา มีลำห้วยสะโตน ลำห้วยคลองตะเคียน ลำห้วยยาง

โครงสร้างราชการบริหารส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นในจังหวัด

การจัดองค์กรราชการบริหารส่วนภูมิภาค

จังหวัดสระแก้ว มีหน่วยราชการที่อยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด คือส่วนราชการต่าง ๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

ส่วนราชการในระดับจังหวัด เป็นหน่วยงาน 2 ลักษณะ คือ

1. หน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด มีทั้งสิ้น 30 หน่วยงาน โดย สังกัด กระทรวงมหาดไทย 9 หน่วยงาน และสังกัดกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ อีก 21 หน่วยงาน

2. หน่วยราชการบริหารส่วนกลางในจังหวัด (ที่ขึ้นตรงต่อส่วนกลาง) มีทั้งสิ้น 23 หน่วยงาน เป็นหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย 2 หน่วยงาน , สังกัดกระทรวง ทบวง กรม อื่น ๆ 20 หน่วยงาน และหน่วยงานอิสระ 1 หน่วยงาน

การจัดองค์กรราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

จังหวัดสระแก้ว ได้แบ่งการจัดองค์กรราชการบริหารส่วนท้องถิ่นออกเป็น 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด , เทศบาล , และสุขาภิบาล

การเลือกตั้ง

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดใหม่ที่แยกตัวออกจากจังหวัดปราจีนบุรีเป็นเขตเลือกตั้งของจังหวัดปราจีนบุรี เขต 2 เดิม มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 499,222 คน จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 315,048 คน * มีลักษณะทางการเมืองดังนี้

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดสระแก้ว แบ่งเขตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็น 1 เขต มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ 3 คน ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสระแก้ว ได้แก่

1. นายเสนาะ เกียนทอง
2. นายวิทยา เกียนทอง
3. นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด

จังหวัดสระแก้ว แบ่งเขตการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด เป็น 6 เขต แยกตามอำเภอที่มีอยู่ทั้ง 6 อำเภอ , มีจำนวนสมาชิกสภาจังหวัดทั้งสิ้น 24 คน

สถิติการออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด มี 93,938 คน จากผู้มีสิทธิ 239,711 คน คิดเป็น 39.19 % ของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมดของจังหวัด

* สำนักงานปกครอง จังหวัดสระแก้ว ข้อมูลการเลือกตั้ง 2 กรกฎาคม 2538

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล

จังหวัดสระแก้ว มีเทศบาลอยู่ 2 แห่ง คือ

1. เทศบาลเมืองสระแก้ว
2. เทศบาลอรัญประเทศ

การศึกษา

1. การศึกษาในระบบในโรงเรียน

ในปีการศึกษา 2536 จังหวัดสระแก้วมีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้น 330 แห่ง มีครู /อาจารย์ 3,945 คน และนักเรียน นิสิต นักศึกษา 88,266 คน อัตราส่วนครู /อาจารย์ ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 1 : 22 โดยอัตราการเรียนต่อชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนทั้งจังหวัด เพิ่มขึ้นร้อยละ 56.60 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 65.34 ในปี 2536 ซึ่งเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.48 (ตารางที่ 3.3)

2. การศึกษาในระบบนอกโรงเรียน

จังหวัดสระแก้วมีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไป คือ มีศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน 1 แห่ง , ห้องสมุดประชาชน 5 แห่ง , และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 110 แห่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.3 : แสดงจำนวนสถานศึกษา,ครู/อาจารย์ ,นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ปีการศึกษา 2536 และเปรียบเทียบอัตราการเรียนรู้ต่อชั้น ม.1 ปีการศึกษา 2535-2536 จำแนกรายอำเภอ

อำเภอ	สถานศึกษา (แห่ง)	ครู อาจารย์ (คน)	นักเรียน นิสิต นักศึกษา (คน)	อัตราส่วนครู ต่อ นักเรียน นิสิต นักศึกษา	อัตรา (ร้อยละ) การเรียน ต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษาต่าง ๆ		
					2535	2536	เปรียบเทียบ 2535-2536
เมืองสระแก้ว	95	1,136	26,125	1 : 23	63.51	73.88	+ 10.37
วังน้ำเย็น	53	706	16,816	1 : 24	69.06	66.97	- 2.09
วัฒนานคร	54	600	13,636	1 : 23	61.56	69.26	+ 7.70
อรัญประเทศ	58	689	12,930	1 : 19	52.49	62.54	+ 10.05
ตาพระยา	44	563	13,015	1 : 23	42.08	54.41	+ 12.33
คลองหาด	26	251	5,744	1 : 23	47.65	54.20	+ 6.55
รวม	330	3,945	88,266	1 : 22	56.06	63.54	+ 7.48

ที่มา : เอกสารเรื่องข้อมูลและสภาพปัญหาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม จังหวัดสระแก้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.4 : ข้อมูลทางศาสนาที่สำคัญ

อำเภอ	โบราณสถาน	วัด		ที่พักสงฆ์	วัดร้าง	โรงเรียนพระปริยัติธรรม	ศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์	พระสงฆ์	สามเณร
		ธรรมยุติ	มหานิกาย						
เมืองสระแก้ว	2	-	57	72	-	23	-	530	95
วังน้ำเย็น	-	1	16	74	-	2	-	568	220
วัฒนานคร	-	-	27	43	-	2	-	516	47
อรัญประเทศ	4	-	60	-	-	1	-	627	50
ตาพระยา	67	-	21	28	6	4	1	257	83
คลองหาด	-	-	-	46	-	-	-	205	65
รวม	73	1	181	263	6	32	1	2,703	560

ที่มา : เอกสารเรื่องข้อมูลและสภาพปัญหาการศึกษา ศาสนา วัดนธธรรม จ.สระแก้ว

การศาสนา

จังหวัดสระแก้ว มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ดังนี้

วัด	182	แห่ง
ที่พักสงฆ์	263	แห่ง
พระภิกษุ	2,703	รูป
สามเณร	560	รูป
โบสถ์คาทอลิก , โปแตสแตนท์ รวม	4	แห่ง
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	2	ศูนย์
ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์	1	ศูนย์
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	32	โรง

การพัฒนาชุมชน *

กระทรวงมหาดไทยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริม และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง โดยให้การศึกษาและการพัฒนาขบวนการเรียนรู้ของประชาชน พัฒนางองค์กร อาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น พัฒนาระบบ รูปแบบและวิธีการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการในจังหวัดสระแก้ว ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก 53 แห่ง มีเด็กเล็กที่เข้ารับการอบรมเลี้ยงดู 1,882 คน และเด็กเล็กที่ได้รับการพัฒนานอกศูนย์ 871 คน
2. จัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล 52 แห่ง สมาชิก 7,799 คน
3. จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับต่าง ๆ รวม 650 คณะ

- คณะกรรมการพัฒนาสตรี	จังหวัด	-	คณะ
- คณะกรรมการพัฒนาสตรี	อำเภอ	7	คณะ
- คณะกรรมการพัฒนาสตรี	ตำบล	57	คณะ
- คณะกรรมการพัฒนาสตรี	หมู่บ้าน	586	คณะ
4. จัดให้มีอาสาสมัคร โดยมีจำนวนผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน 114 คนและอาสาพัฒนาชุมชน 1,118 คน
5. จัดตั้งศูนย์พัฒนาตำบล 56 แห่ง
6. ตั้งผู้นำท้องถิ่น ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 695 คน และได้ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม 110 แห่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ที่มา : กองวิชาการและแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนภายในสังคม

สภาพโดยทั่วไปของท้องถิ่นภายในจังหวัดสระแก้วนั้น ส่วนใหญ่ยังมีสภาพที่เป็นชนบท * อยู่มาก มีความเจริญตามศูนย์กลางของเมืองในอำเภอต่าง ๆ ประชากรส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรเป็นหลัก เพาะปลูกข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และหน่อไม้ไผ่ตง ภายในจังหวัดมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ทั่วไป เป็นประเภทอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ประเภทอุตสาหกรรมโรงสีข้าว อุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลังเป็นมันเส้น และมันอัดเม็ด โรงงานอบข้าวโพด โรงงานน้ำตาล โรงงานหน่อไม้บรรจุกระป๋อง นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมซ่อมรถและเครื่องยนต์ เครื่องจักรกลทางการเกษตร โรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

สภาพการอยู่ร่วมกันภายในสังคมท้องถิ่นนั้น ชาวบ้านมักจะอยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีความสนิทสนมกลมเกลียว กล่าวได้ว่า ทุกคนนั้นต่างรู้จักกันและกันดี ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความกลมเกลียวในสังคมโดยเฉพาะระดับหมู่บ้านนั้นจะมีความเหนียวแน่นกันมาก เชื้อพืงผู้นำในท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และข้าราชการฝ่ายปกครอง เป็นอย่างดี เป็นประชากรที่ปกครองดูแลง่าย ให้ความร่วมมือในด้านส่วนรวมและงานสาธารณะ

ในสังคมเมืองและสังคมชนบทยังมีความแตกต่างกันบ้าง ในด้านความตื่นตัวและความสนใจกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการแสดงออกต่อกิจกรรมของส่วนรวมในสังคมชนบทนั้น ประชาชนสนใจในเรื่องการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตน มากกว่าที่จะสนใจกิจกรรมทางด้านการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องอาศัยแกนนำของกลุ่มและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นกำลังที่สำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนส่วนนี้ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทั่วไปแล้วประชาชนในกลุ่มนี้จะให้ความเกรงใจต่อแกนนำของกลุ่มและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนถึงฐานะทางสังคมสูงกว่า เช่น มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า สนใจแต่ประโยชน์ของตนที่จะได้รับมากกว่าที่จะสนใจในกิจกรรมของส่วนรวมและสาธารณะ¹

* คำว่า ชนบท ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง บ้านนอก ซึ่งก็คือเขตแดนที่พ้นจากตัวเมืองออกไป อันเป็นคำที่ตรงกันข้ามกับคำว่า เมือง ซึ่งมีประชาชนหนาแน่นเป็นศูนย์กลางการบริหาร

¹ สัมภาษณ์ กำนัน ก. (นามสมมุติ), 10 สิงหาคม 2539, (ผนวก ก. ลำดับที่ 6.)

ประชาชนในเมืองมีความตื่นตัวและความสนใจต่อ สภาพการเมืองและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังมีนิสัยของการยอมรับในอำนาจของบุคคลที่เหนือกว่าคือยังคงอิงอยู่กับข้าราชการและนักการเมือง โดยหาประโยชน์จากอำนาจของข้าราชการและนักการเมือง โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว การเป็นพรรคพวกกัน และระบบอุปถัมภ์ในการพึ่งพิงประโยชน์ร่วมกัน สิ่งหนึ่งที่ยังปรากฏให้เห็นในสังคมของประชาชนในจังหวัดสระแก้ว ก็คือ การอาศัยบารมีจากนักการเมืองและข้าราชการ ในลักษณะการเป็นคนสนิทหรือเป็นพวกพ้อง เพื่อเพิ่มความสำคัญให้กับตนเองในสังคม² กล่าวคือ เป็นการยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าและแสวงหาอำนาจ การยอมรับทางสังคมอยู่ในขณะเดียวกัน

สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนกับกลุ่มผู้นำในท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ของประชาชนกับกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ มีตำแหน่งในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล กรรมการสุขาภิบาล สมาชิกสภาจังหวัด และผู้นำท้องถิ่นในตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการ อย่างเช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำทางเศรษฐกิจ พระภิกษุ เจ้าอาวาส เป็นต้น โดยทั่วไปสภาพสังคมในจังหวัดสระแก้วนั้น จะยอมรับในความสามารถและเชื่อถือผู้นำนั้น ซึ่งโดยปกติแล้วผู้นำที่ได้รับการเลือกภายในกลุ่มไม่ว่าจะเป็นการเลือกตามกฎหมาย เช่น การเลือกตั้ง หรือการเลือกกันเอง โดยความเหมาะสมนั้น ผู้นำจะมีลักษณะที่เรียกรวม ๆ กันว่า เป็นผู้ที่มี “บารมี” ซึ่งหมายความว่า บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกนั้นมีชื่อเสียงมีความสามารถ มีความเหมาะสมกับงาน มีลักษณะของการเป็นผู้นำ มีศีลธรรมและคุณธรรม มีอาวุโส มีลักษณะดี เป็นบุคคลที่มีฐานะทางสังคมที่ดี หรืออาจจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีก็ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับกลุ่มผู้นำในท้องถิ่นมีความสำคัญมาก และมีความสัมพันธ์ในเชิงระบบอุปถัมภ์ที่ชัดเจน เพราะผู้นำจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกำลัง ทุนทรัพย์ ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่ผู้นำสามารถช่วยเหลือได้ ในขณะเดียวกันผู้ตามเปรียบเสมือนเป็นลูกน้อง หรือผู้ใต้อุปถัมภ์นั้น ก็จะทำให้ความเคารพและ

² สัมภาษณ์ นาย ข. (นามสมมติ) ,29 กรกฎาคม 2539 (ผนวก ก. ลำดับที่ 5) ; กำนัน ก. ,(นามสมมติ) ,10 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 6.)

ความเกรงใจในตัวผู้นำ พร้อมกับช่วยเหลือผู้นำในเรื่องต่าง ๆ ที่ตนสามารถช่วยเหลือได้ อย่างเช่น ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีลักษณะของการเป็นผู้นำทางธรรมชาติ (natural leader) และ ผู้นำที่เป็นทางการ (legal leader) ในขณะเดียวกัน มีหน้าที่ที่จะต้องดูแลทุกข์สุขและแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน โดยการประสานงานกับหน่วยราชการและหน่วยที่เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ ระหว่างราชการกับประชาชนในท้องถิ่น ลูกบ้านในหมู่บ้าน ให้ความเคารพและเชื่อถือในตัวของผู้ใหญ่บ้าน เพราะมาจากการเลือกตั้งของหมู่บ้าน ประกอบกับประเพณีดั้งเดิมของคนไทย ที่นับถือในผู้อาวุโส และผู้ที่มีอำนาจ ก็ยอมทำให้ ผู้ใหญ่บ้านนั้น เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในหมู่บ้านสูง

ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน กับกลุ่มผู้นำในท้องถิ่น ในจังหวัด สระแก้วนั้น ประชาชนมีความสัมพันธ์กับผู้นำต่าง ๆ ในเกณฑ์ดี เคารพและเชื่อฟังผู้ที่ได้รับการเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ มีความร่วมมือร่วมใจกันในอัตราสูง สังเกตได้จากการ เมื่อมีงานบุญ งานวัด งานเทศกาลต่าง ๆ ผู้นำในท้องถิ่นจะขอความร่วมมือภายในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ในทางการเมืองผู้นำในท้องถิ่น เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการ ประสานงานกับหน่วยราชการ รวมทั้งเข้าพบกับผู้แทนราษฎร เพื่อขอความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่สมาชิกของกลุ่ม ผู้นำที่มีความสนิทสนมกับผู้แทนราษฎร ก็จะได้รับความช่วยเหลือที่ดี กว่ากลุ่มอื่น ๆ และเมื่อถึงคราวหาเสียงเลือกตั้ง ผู้นำกลุ่มก็จะทำหน้าที่ช่วยเหลือในการ หาเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้แทนราษฎร ในลักษณะของการเป็นหัวคะแนนให้ โดยสามารถคุม สมาชิกภายในกลุ่มนั้น ให้เลือกตั้งผู้แทนราษฎรที่เคยให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มได้ สภาพ โดยทั่วไปแล้ว ความสัมพันธ์จึงเป็นในลักษณะของการพึ่งพาและอุปถัมภ์กันและกัน เป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรบางอย่างจากกันและกัน โดยต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำในกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง อย่างมีนัยสำคัญ ในลักษณะของการเป็นฐานคะแนนเสียง หรือการเป็นฐานอำนาจที่สำคัญแก่พรรคการเมืองในการเมืองท้องถิ่น โดยมีนัยแห่งระบบอุปถัมภ์เป็นตัวกลางที่รักษา สถานภาพของความสัมพันธ์ดังกล่าวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และส่งผลทางการเมืองอย่างชัดเจน สำหรับรายละเอียดในเรื่องความสัมพันธ์อันนี้ เป็นประเด็นสำคัญที่กล่าวและวิเคราะห์ถึงใน บทที่ 4 ต่อไป

สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนกับระบบราชการ

เนื่องจากจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่ติดแนวชายแดนไทย กับสาธารณรัฐกัมพูชา ในอดีตเป็นจังหวัดที่มีสถานการณ์เกี่ยวกับมั่นคง มีปัญหาการสู้รบตามแนวชายแดนมาโดยตลอด และในปัจจุบันยังเป็นพื้นที่ที่ประกาศกฎอัยการศึก ความสัมพันธ์ของประชาชนในจังหวัดสระแก้ว ที่มีต่อข้าราชการและระบบราชการ จึงมีความสำคัญในทัศนะของประชาชน โดยทั่วไป เพราะหน่วยราชการทุกหน่วยนั้น ต่างมีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคง และการช่วยเหลือประชาชนทั้งสิ้น

ความสำคัญที่ประชาชนมีต่อข้าราชการนั้น เป็นลักษณะของการให้ความเคารพ และเกรงใจ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม ประกอบกับคุณลักษณะของข้าราชการที่มีอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายและวัฒนธรรมการยอมรับในอำนาจของผู้ที่เหนือกว่าแล้ว ย่อมทำให้ ข้าราชการมีอิทธิพลที่เหนือประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการที่อำนาจให้คุณให้โทษแล้ว ย่อมสร้างความเกรงกลัวจากประชาชนโดยทั่วไปได้ไม่ยาก และอยากที่จะเป็นพรรคพวกกับ ข้าราชการ³ ทั้งนี้โดยหวังที่จะพึ่งพาอำนาจหน้าที่ของข้าราชการในการสร้างประโยชน์ให้ กับตนเอง และเพื่ออาศัยอิทธิพลของข้าราชการนี้ เสริมบารมีให้กับตัวเองด้วย

ข้าราชการฝ่ายปกครอง อย่างเช่นตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอ, ปลัด อำเภอ นับเป็นข้าราชการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการปกครองส่วนภูมิภาคไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นผู้บังคับบัญชาของกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการฝ่ายปกครอง เหล่านี้ มีหน้าที่ในการควบคุมกำกับดูแลการปกครองส่วนภูมิภาค และการบริหารงานใน ส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สนองตอบความต้องการของประชาชนโดยส่วน รวม หากว่าเราพิจารณาถึงลักษณะวัฒนธรรมไทยในการยอมรับอำนาจของผู้ที่เหนือกว่า แล้ว ความสำคัญของข้าราชการฝ่ายปกครองในการเมืองระดับท้องถิ่นนั้น จึงมีความสำคัญ ในเชิงการเมืองระดับท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นแกนหลักที่สำคัญในกระบวนการ เมืองท้องถิ่น เพราะในแต่ละกระบวนการนั้น จะต้องมีการฝ่ายปกครองเข้ามามีส่วน ร่วมกำกับดูแลในทุกขั้นตอนไป

³ สัมภาษณ์ นาย ช. (นามสมมุติ) ,29 กรกฎาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 5)

สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนกับการเมืองภายในท้องถิ่น

วัฒนธรรมทางการเมือง

ดังที่กล่าวในข้างต้นแล้วว่าประชาชนทั้งในเมืองและในชนบท ยังคงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ยึดถือสืบต่อกันมา เช่น การต้อนรับ การสนทนาปราศรัย การถือโชคลาง ผีตางเทวดา ระบบอาวุโส การเคารพนับถือผู้มีเงิน ผู้มีอำนาจวาสนา ตลอดจนวัฒนธรรมไทยในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ดังเกิดจนตาย เช่น พิธีโกนจุก บวชนาค แต่งงาน , วัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์, ระบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งฝังอยู่ในรากเง่าจิตใจประชาชนมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ราษฎรทั้งหลายต่างรับมรดกตกทอดมาจนเคยชินว่า การเมืองการปกครองนั้นเป็นเรื่องของเจ้านายหรือผู้มีอำนาจวาสนา มีควรที่ราษฎรสามัญชนทั่วไป จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย จึงทำให้ราษฎรขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีสิทธิมีเสียงในการบริหารงานของรัฐ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย จึงขาดการควบคุมจากประชาชน ,อีกทั้งประชาชนยังมีความคิดความเชื่อในการยอมรับอำนาจของผู้ที่มีสถานะทางสังคมที่สูงกว่า อันเป็นลักษณะวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในอดีตที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากระบบศักดินาของไทย และโดยที่ระบบการเมืองไทยเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รุนแรง จึงมีใช้เรื่องที่ไม่แปลกเลขที่ในสังคมไทยยังคงเหลืออิทธิพลวัฒนธรรมทางการเมืองในอดีต ที่ยังปลูกฝังอยู่ในทัศนคติความคิดความเชื่อทางการเมืองของประชาชน

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดสระแก้ว ยังเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) กล่าวคือประชาชนทั้งในเมืองและชนบทยังยอมรับอำนาจของรัฐ มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะของการเชิญชวน การร้องขอ และขึ้นนามากกว่าที่จะเกิดขึ้นโดยสมัครใจ กลุ่มที่สนใจการเมืองจึงเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสในสังคมที่ดีกว่า

การยอมรับในฐานะของผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่มีโอกาสทางสังคมที่เหนือกว่า กลายเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของสังคมชนบทไทย ในสังคมของจังหวัดสระแก้วเคารพนับถือกันตามฐานะแห่งอำนาจ คนที่มีอำนาจน้อยกว่า ก็จะนับถือคนที่มีอำนาจมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ก็เป็นลักษณะของความสัมพันธ์กันในลักษณะแบบส่วนตัว ที่ยึดถือตัวบุคคลพวกพ้องมากกว่าหลักการ จะเห็นได้จากชีวิตประจำวันทั่วไป และในทางการเมือง ในชีวิตทั่ว ๆ ไป อย่างเช่น มีกำนันบางคนที่ทำผิดกฎหมายเป็นอาชีพ แต่เป็นคนที่มีชื่อเสียง และยอมรับของคนทั่วไป ทั้ง ๆ ที่กำนันคนนั้น เป็นผู้ที่ทำผิดกฎหมายและตำรวจก็ไม่ดำเนินการตามกฎหมาย เพราะเหตุที่เป็นพวกพ้องกันและมีความเกรงใจในตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น , ในทางการเมืองเห็นได้จากการเลือกตั้งตัวแทนในท้องถิ่น ก็จะเลือกคนที่เคารพนับถือกันมีบุญคุณกัน เคยช่วยเหลือกัน มากกว่าที่จะพิจารณาถึงความรู้ความสามารถของบุคคลและหลักการทางการเมือง⁴

นอกจากนี้ชาวบ้านโดยทั่วไป ยังมีแนวความคิดความเชื่อที่ยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอันมาจากอำนาจวาสนา บุญธิกา ร เชื้อโนนรทและสวรงค์ เชื้อในเรื่องของกฎแห่งกรรม มีสำนึกในบุญคุณคนที่ช่วยเหลือและตอบแทนหากมีโอกาส มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ อันส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน เช่น ในกรณีที่นักการเมือง หรือหัวคะแนน ที่เคยช่วยเหลือสร้างบุญคุณเอาไว้ เมื่อถึงคราวการเลือกตั้งก็เลือกนักการเมืองผู้นั้นเป็นการตอบแทน , เมื่อรับเงินจากการซื้อสิทธิขายเสียง ก็จะต้องเลือกผู้นั้นเป็นการตอบแทน เกรงว่าหากไม่เลือกผู้นั้นแล้วจะเกิดบาปแก่ตนเอง , หรืออย่างเช่นในการซื้อสิทธิขายเสียง ก็ทำกันในวัดโบสถ์ต่อหน้าสังข์ศักดิ์สิทธิ์ หากไม่เลือกก็เกรงกลัวต่อบาป เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท และประชาชนในเมือง ภายในจังหวัดสระแก้วนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ประชาชนในชนบทนั้นมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต่ำกว่า ต้องอาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำที่สำคัญ เพราะประชาชนสนใจอยู่

⁴ สัมภาษณ์ นาง ข. (นามสมมุติ) ,10 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 9)

กับการประกอบอาชีพสนใจที่จะทำมาหากินมากกว่าที่จะสนใจเรื่องของการเมือง⁵ และในเมื่อประชาชนยังขาดความสนใจในเรื่องการเมืองการปกครอง แม้จะเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมืองก็เกิดจากการชักจูงและชี้นำ มิได้เกิดจากความสมัครใจและสนใจของประชาชนเอง ในแง่นี้ไม่น่าจะเกิดผลดีแก่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะถ้าหากประชาชนถูกชักจูงไปในแนวทางที่ผิดแล้ว ย่อมจะเกิดความเสียหายต่อระบอบการปกครองได้

ประชาชนในเมืองมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่า โดยมีความตื่นตัวทางด้านการเมืองสูงสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง ผู้ที่สนใจมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการสมัครเป็นตัวแทนของประชาชนในการเมืองท้องถิ่น อย่างเช่น สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัด ,สมาชิกสภาเทศบาล ,สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือแม้กระทั่งการสมัครเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บุคคลดังกล่าวมักจะเป็นบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีความสนใจในทางการเมือง⁶

สถิติการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งเมื่อ 2 กรกฎาคม 2538 ที่ผ่านมา แม้ว่าจะอยู่ในเกณฑ์ที่สูงถึง 73.60 % แต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด กลับมีสถิติผู้ใช้สิทธิเพียง 39.19 % ซึ่งนับว่าต่ำ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงจัดว่าประชาชน ยังไม่มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสมัครใจ และยังคงอาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำที่สำคัญ ในการโน้มน้าวให้ประชาชน โดยเฉพาะในชนบทให้เข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ สัมภาษณ์ กำนัน ก.(นามสมมุติ) ,10 สิงหาคม 2539 ,(ผนวก ก. ลำดับที่ 6)

⁶ สัมภาษณ์ นาย ข.(นามสมมุติ) ,29 กรกฎาคม 2539 ,(ผนวก ก. ลำดับที่ 5)

สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองที่มีบทบาทในจังหวัดสระแก้ว

ปัจจุบันพรรคการเมืองที่มีบทบาททางการเมืองอย่างชัดเจน ในจังหวัดสระแก้วนี้มีพรรคการเมืองอยู่เพียงเดียว ก็คือ พรรคชาติไทย * ซึ่งเริ่มมีบทบาททางการเมืองในจังหวัดสระแก้ว ตั้งแต่การเลือกตั้ง เมื่อครั้ง 4 เมษายน 2519 โดยในขณะนั้นได้มีพรรคการเมืองอื่น เช่น พรรคกิจสังคม , พรรคสังคมนิยม , พรรคประชากรไทย และพรรคธรรมสังคม ได้รับการเลือกตั้งเช่นกัน (โปรดดูตารางที่ 3.4 ประกอบ) แต่ในปัจจุบันนี้พรรคดังกล่าวไม่มีบทบาทในทางการเมืองจังหวัดสระแก้ว นับแต่การเลือกตั้งในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 เป็นต้นมา

* การเกิดของพรรคชาติไทยเป็นพรรคการเมืองที่ก่อตั้งภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่บริบททางการเมืองเปิดกว้าง และให้เสรีภาพแก่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองตามวิถีทางรัฐสภา โดยผ่านพรรคการเมือง พรรคชาติไทยเกิดขึ้นโดยความร่วมมือของกลุ่มบุคคลที่สูญเสียอำนาจทางการเมือง ภายหลังจากการยึดอำนาจของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปีพุทธศักราช 2500 กลุ่มบุคคลเหล่านี้เคยสนับสนุนจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางเครือญาติกับ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ภายใต้อำนาจของ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ภายหลังจากการสูญเสียอำนาจทางการเมืองแล้ว บรรดาผู้สนับสนุน จอมพลแปลก ก็หันไปสร้างสมอำนาจทางเศรษฐกิจ และตั้งพรรคการเมืองขึ้น ชื่อพรรคชาติไทย โดยจดทะเบียนพรรคในวันที่ 21 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2517 โดยมี พลตรี ประมาณ อดิเรกสาร เป็นหัวหน้าพรรค และบุคคลภายในพรรคล้วนแต่เป็นเครือญาติ หรือไม่ก็เป็นเพื่อนสนิทที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวใกล้ชิดกันหรือไม่ก็เป็นผู้ร่วมลงทุนในทางธุรกิจร่วมกันทั้งสิ้น ข้อสังเกตของพรรคชาติไทยนอกเหนือจากการตั้งพรรคการเมือง เพื่อการปกป้องและขยายผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้าแล้ว คือ เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และเพื่อนนายทหาร ซึ่งทำให้พรรคมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น เป็นพรรคที่มีรากฐานที่มีความเข้มแข็งสามารถรองรับการพัฒนาพรรคต่อไปได้อยู่ในเกณฑ์สูง ,โปรดดู กนก วงษ์ตระหง่าน , พรรคการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2536) , หน้า 78-80.

นอกเหนือจากพรรคชาติไทยที่มีบทบาททางการเมืองเด่นชัดแล้ว ในปัจจุบันยังมีพรรคการเมืองอีก 2 พรรค คือ พรรคประชาธิปไตย และพรรคพลังธรรม⁷ ที่มีบทบาททางการเมืองในจังหวัดสระแก้วบ้าง แต่ไม่เด่นชัดนัก ในการเลือกตั้งก็มีความพยายามที่จะแข่งขันเลือกตั้งกับพรรคชาติไทย และเป็นเพียง 2 พรรคการเมือง ที่ส่งผู้สมัครลงแข่งขันกับพรรคชาติไทย ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา (2 กรกฎาคม 2538)

พรรคประชาธิปไตยเริ่มมีบทบาทในจังหวัดสระแก้ว ตั้งแต่เมื่อปลายปี 2529 โดยมีแกนนำที่สำคัญของพรรค คือ นายพจนารถ ตรีสุวรรณ เคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดปราจีนบุรี เป็นผู้ซึ่งมีคะแนนเสียงหนาแน่นในเขตอำเภอสระแก้ว และลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง 27 กรกฎาคม 2529 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นาย พจนารถ กับพวก พ่ายแพ้การเลือกตั้งอย่างทิ้งห่าง และหลังจากแพ้การเลือกตั้งครั้งนั้น นายพจนารถ ก็ยังคงลงสมัครการเลือกตั้งในครั้งต่อไป แต่ในทางพฤติกรรมแล้ว หลังจากที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งในปี 2529 นายพจนารถ ก็เป็นหัวคะแนนที่สำคัญคนหนึ่งของพรรคชาติไทย โดยให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนด้านฐานคะแนนเสียงให้กับพรรคชาติไทยด้วยเช่นกัน⁸ การเลือกตั้งของนายพจนารถ ในครั้งต่อ ๆ มา จึงไม่ได้หวังผลชนะในการเลือกตั้ง แต่เป็นการหาประสบการณ์ในทางการเมืองมากกว่า และต่อมาได้เลิกสมัครลงแข่งขันกับพรรคชาติไทย ในปีพุทธศักราช 2538 กระแสการเมืองของพรรคประชาธิปไตยในจังหวัดสระแก้วได้ซบเซาลงมาอีก ภายหลังจากที่ นายชวน หลีกภัย นายรัฐมนตรีได้ประกาศยุบสภาและประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 นั้น พรรคประชาธิปไตย ได้มีบทบาททางการเมืองขึ้นอีกครั้ง ภายใต้งานนำของ นายอัศวิน อภัยวงศ์ , นายประยูร ศิลปเฉลิมวงศ์ , นายประมวล เขียวขำ (เคยลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังธรรม) , ได้ลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้งอีก แต่ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้พ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง ปัจจุบันไม่มีบทบาททางการเมืองในท้องถิ่นแต่อย่างใด จนกว่าจะถึงการเลือกตั้งในครั้งต่อไป บทบาทของพรรคการเมืองคู่ต่อสู้ของพรรคชาติไทยในจังหวัดสระแก้วนั้น จึงมีความเด่นชัดในช่วงแห่งการเลือกตั้งเท่านั้น ตามกระแสการเมืองและประเด็นทางการเมืองเฉพาะเรื่องขณะนั้น

⁷ สัมภาษณ์ นาย ก. (นามสมมุติ) , 28 กรกฎาคม , (ผนวก ก. ลำดับที่ 4)

⁸ สัมภาษณ์ นาย ก. (นามสมมุติ) , 28 กรกฎาคม , (ผนวก ก. ลำดับที่ 4)

พรรคพลังธรรม ได้เริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองในจังหวัดสระแก้วในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 จากภาพลักษณ์ของหัวหน้าพรรค (ในขณะนั้น) คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง ซึ่งเป็นผู้มีบุคลิกภาพแห่งการเป็นผู้นำ พร้อมกับนโยบายของพรรคพลังธรรมซึ่งมีอุดมการณ์ที่แรงกล้า หวังที่จะสร้างอิทธิพลของพรรคพลังธรรมในเขตเลือกตั้งจังหวัดสระแก้วนี้ให้ได้ ประกอบกับเหตุการณ์หลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (รตช.) เข้ายึดอำนาจจาก คณะรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และประกาศแก้สื่อสารมวลชนว่ามีนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่ตรวจสอบพบว่ามีควมร้ายวณผิดปกตติและสั่งอายัดทรัพย์สินนั้น หนึ่งในนักการเมืองที่ถูกอายัดทรัพย์สินนั้นก็มี นายเสนาะ เกียนทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี เขต 2 (สระแก้ว) ด้วยคนหนึ่ง ซึ่งทำให้เป็นประเด็นทางการเมืองที่พรรคพลังธรรมหวังชนะการเลือกตั้งในจังหวัดสระแก้วนี้ โดยมีนายเสริม แสนใจกล้า ,นายประมวล เขียวขำ และนายอัมพร ชันทวีชัย ลงสมัครเลือกตั้งในนามพรรคพลังธรรม แต่ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายเสนาะ เกียนทอง ,นายวิทยา เกียนทอง และนายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ ผู้สมัครในนามพรรคชาติไทยเป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้งแบบยกทีม แต่คะแนนทิ้งห่างไม่มากนัก * ถึงแม้ว่าผลการเลือกตั้งดังกล่าวพรรคพลังธรรมจะฝ่ายแพ้การเลือกตั้ง แต่นั้นเป็นการเริ่มต้นที่ดีของพรรคพลังธรรมที่จะลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งต่อไป จนกว่าจะประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งในจังหวัดสระแก้ว⁹

สำหรับพรรคพลังธรรมมีบทบาทชัดเจนในการเลือกตั้งอีกครั้ง ในปลายปีเดียวกันหลังจากที่ พลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีคนต่อมา ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 13 กันยายน 2535 ในช่วงนั้นเป็นช่วง

* ผลการเลือกตั้งเมื่อ 22 มีนาคม 2535 นายเสนาะ เกียนทอง ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนน 80,413 คะแนน , นายวิทยา เกียนทอง ได้คะแนน 66,378 คะแนน ,นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ ได้คะแนน 64,601 คะแนน , ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคอื่น ในลำดับถัดไปก็คือ นายเสริม แสนใจกล้า สังกัดพรรคพลังธรรม ได้คะแนน 52,867 คะแนน ,นายอัมพร ชันทวีชัย สังกัดพรรคพลังธรรม ได้คะแนน 42,788 คะแนน ,นายประมวล เขียวขำ สังกัดพรรคพลังธรรม ได้คะแนน 51,733 คะแนน (ที่มา : กองการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย)

⁹ สัมภาษณ์ นาย ค. (นามสมมติ) ,28 สิงหาคม 2539, (ผนวก ก. ลำดับที่ 10)

กระแสดการเมืองมีความรุนแรง พรรคการเมืองแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ คือ แบ่งเป็นพรรคการเมืองฝ่ายเทพ (พรรคการเมืองที่เคยเป็นฝ่ายค้านในรัฐบาล พล.อ.สุจินดา) และพรรคการเมืองฝ่ายมาร (พรรคการเมืองที่เคยเป็นฝ่ายรัฐบาลของ พล.อ.สุจินดา) * ในช่วงนั้น พรรคพลังธรรมได้มุ่งชูประเด็นทางการเมือง ภาวะรัฐบาลใช้กำลังรุนแรงต่อประชาชน ซึ่งหมายถึงพรรคชาติไทย ที่เป็นพรรคความรัฐบาลขณะนั้นด้วย เป็นประเด็นในการหาเสียง ประกอบกับในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา (22 มีนาคม 2535) พรรคพลังธรรมได้คะแนนเสียงเลือกตั้งพ่ายแพ้แก่พรรคชาติไทยไม่มากนัก หวังว่าจะชนะการเลือกตั้งในครั้งต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคชาติไทย ก็สามารถชนะการเลือกตั้งชนิดยกทีมอีก และมีคะแนนทิ้งห่างพรรคพลังธรรมอยู่มาก ชนิดครั้งต่อครั้ง ** จึงเป็นพรรคการเมืองที่มีบทบาททางการเมือง ในจังหวัดสระแก้วเด่นชัดเพียงพรรคเดียวในปัจจุบัน

ภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสระแก้ว

ผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา (วันที่ 2 กรกฎาคม 2538) ปรากฏว่ามีประชาชนมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนทั้งสิ้น 231,884 คน จากจำนวนประชากรผู้มีสิทธิ 315,048 คน คิดเป็นร้อยละ 73.60 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งของจังหวัดสระแก้ว จำนวน 3 คน ก็คือ นายเสนาะ เทียนทอง สังกัดพรรคชาติไทย (ได้รับคะแนน 204,892 คะแนน) , นายวิทยา เทียนทอง สังกัดพรรคชาติไทย (ได้รับคะแนน 188,363 คะแนน) และ นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ สังกัดพรรคชาติไทย (ได้รับคะแนน 186,059 คะแนน)

* พรรคการเมืองฝ่ายเทพ ได้แก่พรรคการเมืองที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้าน ในสมัยรัฐบาลของ พลเอกสุจินดา คราประยูร คือ พรรคประชาธิปัตย์ , พรรคพลังธรรม , พรรคเอกภาพ , พรรคความหวังใหม่ , พรรคชาติพัฒนา ส่วนพรรคการเมืองฝ่ายมาร ได้แก่พรรคการเมืองที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายรัฐบาล คือ พรรคชาติไทย , พรรคประชากรไทย , พรรคมวลชน , พรรคสามัคคีธรรม

** ผลการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 (35/2) ผู้สมัครพรรคชาติไทยชนะการเลือกตั้ง โดย นายเสนาะ เทียนทอง ชนะการเลือก ตั้งด้วยคะแนน 111,222 คะแนน , นายวิทยา เทียนทอง ได้คะแนน 86,768 คะแนน , นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ ได้คะแนน 86,114 คะแนน , ผู้สมัครพรรคพลังธรรมแพ้การเลือกตั้ง นายสมชาย แก้วสุทธิ ได้คะแนน 45,116 คะแนน , นายเสริม แสนใจกล้า ได้คะแนน 40,976 คะแนน , นายพรพล เอกอรรถพร ได้คะแนน 35,104 คะแนน (ที่มา : กองการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย)

สถานการณ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดสระแก้ว ในปัจจุบัน ปรากฏผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ที่ผ่านมา ปรากฏว่าผู้แทนราษฎรของ จังหวัดสระแก้ว ทั้ง 3 คน เป็นนักการเมืองในสังกัดพรรคชาติไทย ซึ่งขณะการเลือกตั้ง ชนิดที่เรียกว่ายกทีม และขณะคะแนนผู้สมัครรับเลือกตั้งจากสังกัดพรรคการเมืองอื่น อย่าง กิ่งห่าง * กว่า 100,000 คะแนน เพราะเหตุใดทำไมการเลือกตั้งในครั้งนี้ ประชาชน จังหวัดสระแก้ว จึงลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคชาติไทยชนิดยกทีมเช่นนี้ จึงต้อง ย้อนกลับไปพิจารณาถึงภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดสระแก้ว ว่าพรรค ชาติไทยนั้นได้มีฐานคะแนนเสียง และมีอิทธิพลในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว อันส่งผลในการ เลือกตั้งปัจจุบันอย่างไรบ้าง **

ในเขตเลือกตั้งนี้ (หรือเขตจังหวัดปราจีนบุรีเดิม) พบว่า นับแต่การเลือกตั้งเมื่อ 4 เมษายน 2519 เป็นต้นมา พรรคชาติไทยได้เริ่มชนะการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนี้ ได้ ผู้แทนราษฎร 1 คน จากจำนวนทั้งหมด 4 คน คือ นายเสนาะ เทียนทอง

ต่อมาในการเลือกตั้งเมื่อ 22 เมษายน 2522 พรรคชาติไทยก็ชนะการเลือกตั้งอีก ได้ผู้แทนราษฎร 2 คน จากจำนวนทั้งหมด 4 คน คือ นายเสนาะ เทียนทอง (สมัยที่ 2) และนายสมาน ภูมมะกาญจนะ

ต่อมาในการเลือกตั้งเมื่อ 18 เมษายน 2526 เขตเลือกตั้งจังหวัดปราจีนบุรีได้ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มจาก 4 คน เป็น 5 คน ปรากฏผลการเลือกตั้ง พรรค ชาติไทยชนะการเลือกตั้ง ได้ผู้แทนราษฎรจำนวน 4 คน คือ นายเสนาะ เทียนทอง (สมัย ที่ 3) , นายสมาน ภูมมะกาญจนะ (สมัยที่ 2) , นาย วิชา เทียนทอง (น้องชายนาย เสนาะ) , และนายสุนทร วิชาวัลย์

* ผู้ที่ได้คะแนนในลำดับที่ 4-6 คือนายอัศวิน อภัยวงศ์ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ได้ คะแนน 33,337 คะแนน , นายประมวล เขียวขำ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนน 25,757 คะแนน และนายประยูร ศิลปเฉลิมวงศ์ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนน 21,202 คะแนน

** โปรดดู ตารางที่ 3.5 , หน้า 115. ประกอบ

ต่อมาในการเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 พรรคชาติไทยชนะการเลือกตั้ง ได้ผู้แทนราษฎร จำนวน 4 คน จาก จำนวน 5 คน ก็คือ นายเสนาะ เทียนทอง (สมัยที่ 4) , นายวิทยา เทียนทอง (สมัยที่ 2) , นายสุนทร วิลาวัลย์ (สมัยที่ 2) และนายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ (เป็นเพื่อนกับนายเสนาะและทำงานให้กับพรรคชาติไทย)

ต่อมาได้แบ่งเขตการเลือกตั้งของจังหวัดปราจีนบุรีใหม่ โดยแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 2 เขต คือจังหวัดปราจีนบุรี เขต 1 และจังหวัดปราจีนบุรี เขต 2 แต่ละเขตมีจำนวนผู้แทนราษฎรได้เขตละ 3 คน รวมทั้งสองเขตเป็น 6 คน ผลการเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 ปรากฏว่าพรรคชาติไทยชนะการเลือกตั้งทั้งสองเขต ได้ผู้แทนราษฎร ทั้ง 6 คน คือ ในเขตเลือกตั้งที่ 1 นายบุญส่ง สมใจ (เคยเป็นผู้แทนราษฎร ในนามพรรคสหประชาธิปไตย) , นาย สมาน ภูมมะกาญจนะ (สมัยที่ 3) , นายสุนทร วิลาวัลย์ (สมัยที่ 3) , ในเขตเลือกตั้งที่ 2 หรือเขตจังหวัดสระแก้วในปัจจุบันคือ นายเสนาะ เทียนทอง (สมัยที่ 5) , นายวิทยา เทียนทอง (สมัยที่ 3) , นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ (สมัยที่ 2)

ต่อมาในการเลือกตั้งเมื่อ 22 มีนาคม 2535 (หรือ 35/1) ปรากฏผลการเลือกตั้ง พรรคชาติไทยชนะการเลือกตั้งทั้ง 2 เขต ได้ผู้แทนราษฎรจำนวน 6 คน (เป็นผู้สมัครครั้ง เดียวกันกับการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531) ในเขตที่ 1 คือ นายบุญส่ง สมใจ (สมัยที่ 7 นับรวมที่เคยเป็นผู้แทนราษฎร ในสังกัดพรรคอื่นด้วย) , นายสมาน ภูมมะกาญจนะ (สมัยที่ 4) , นายสุนทร วิลาวัลย์ (สมัยที่ 4) , ในเขตที่ 2 คือ นายเสนาะ เทียนทอง (สมัยที่ 6) , นายวิทยา เทียนทอง (สมัยที่ 4) และนายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ (สมัยที่ 3)

และในการเลือกตั้งในปีเดียวกัน 13 กันยายน 2535 (หรือ 35/2) ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า ผู้สมัครที่เคยลงสมัครเลือกตั้ง เมื่อ 22 มีนาคม 2535 ชนะการเลือกตั้งเช่น เดิม แต่เนื่องจาก นายสมาน ภูมมะกาญจนะ ผู้สมัครพรรคชาติไทย ได้ย้ายไปสังกัดพรรคชาติพัฒนา ส่งผลให้การเลือกตั้งในครั้งนี พรรคชาติไทย ได้ชนะการเลือกตั้งเพียง 5 คน เท่านั้น คือ ในเขต 1 ได้แก่ นายบุญส่ง สมใจ (สมัยที่ 8) , นายสุนทร วิลาวัลย์ (สมัยที่ 5) , และในเขต 2 ได้แก่ นายเสนาะ เทียนทอง (สมัยที่ 7) , นายวิทยา เทียนทอง (สมัยที่ 5) , นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ (สมัยที่ 4)

ในปีพุทธศักราช 2536 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสระแก้ว เป็นผลให้เขตเลือกตั้งของจังหวัดปราจีนบุรี เขต 2 เดิม ถูกยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดสระแก้ว มีผู้แทนราษฎรได้จำนวน 3 คน ผลการเลือกตั้งเมื่อ 2 กรกฎาคม 2538 ปรากฏว่าพรรคชาติไทย ชนะการเลือกตั้งในจังหวัดสระแก้ว ได้ผู้แทนราษฎรทั้ง 3 คน คือ นายเสนาะ เกียนทอง (สมัยที่ 8) ,นายวิทยา เกียนทอง (สมัยที่ 6) และนายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ (สมัยที่ 5) โปรดดูตารางที่ 3.5 ประกอบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.5 : แสดงภูมิหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสระแก้ว

การเลือกตั้ง	จำนวน สส.	ผู้ได้รับการเลือกตั้ง	พรรคการเมือง	จำนวนครั้งที่ เป็น สส.	หมายเหตุ
4 เม.ย.2519	4 คน	นายเฉลิมพล หริตวร นายนิพนธ์ เตียเจริญ นายบุญส่ง สมใจ นายเสนาะ เทียนทอง	กิจสังคม สังคมชาตินิยม ธรรมสังคม ชาติไทย	1 1 3 1	จ.สระแก้ว เดิมเป็นพื้น จ.ปราจีนบุรี
22 เม.ย.2522	4 คน	นายบุญส่ง สมใจ นายสำรวจ มหิทธิรินทร์ นายเสนาะ เทียนทอง นายสมาน ภูมมะกาญจนะ	สยามประชาธิปไตย สยามประชาธิปไตย ชาติไทย ชาติไทย	4 1 2 1	
18 เม.ย.2526	5 คน	นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายสมาน ภูมมะกาญจนะ นายสุนทร วิลาวลัย นายสลับ นาคะเสถียร	ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ประชากรไทย	3 1 2 1 1	เพิ่มจำนวน สส. อีก 1 คน
27 ก.ค.2529	5 คน	นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายบุญรินทร์ หิรัญบุรณะ นายสุนทร วิลาวลัย นายบุญส่ง สมใจ	ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย สหประชาธิปไตย	4 2 1 2 5	
24 ก.ค.2531	เขต 1 3 คน	นายบุญส่ง สมใจ นายสมาน ภูมมะกาญจนะ นายสุนทร วิลาวลัย	ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย	6 3 3	แบ่งเขต เลือกตั้ง เป็น 2 เขต

ตารางที่ 3.5 : (ต่อ)

การเลือกตั้ง	จำนวน ตส.	ผู้ได้รับการเลือกตั้ง	พรรคการเมือง	จำนวนครั้งที่ เป็น ตส.	หมายเหตุ
24 ก.ค.2531	เขต 2 3 คน	นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ	ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย	5 3 2	เขตเลือกตั้ง ละ 3 คน
22 มี.ค.2535 35/1	เขต 1 3 คน เขต 2 3 คน	นายบุญส่ง สมใจ นายสมาน ภูมมะกาญจนะ นายสุนทร วิลาวัลย์ นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ	ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย	7 4 4 6 4 3	
13 ก.ย.2535 35/2	เขต 1 3 คน เขต 2 3 คน	นายสมาน ภูมมะกาญจนะ นายบุญส่ง สมใจ นายสุนทร วิลาวัลย์ นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ	ชาติพัฒนา ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย	5 8 5 7 5 4	
2 ก.ค.2538	3 คน	นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายบูรินทร์ หิรัญบุรณะ	ชาติไทย ชาติไทย ชาติไทย	8 6 5	แยกจาก จ.ปราจีนบุรี เป็นสระแก้ว

ที่มา : ปรับปรุงจากข้อมูลกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ทัศนคติของประชาชนในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

โดยหลักการแล้ว พรรคการเมืองเป็นผู้นำเสนอนโยบายต่าง ๆ ในการบริหารประเทศ นำเสนอต่อสาธารณชน เพื่อให้ประชาชนเลือกสรรและตัดสินใจนโยบาย โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง และเมื่อชนะการเลือกตั้งแล้ว ก็นำนโยบายที่ประชาชนเห็นด้วยนั้นนำไปบริหารประเทศ แต่ในความเป็นจริงจากพฤติกรรมและกระบวนการเลือกตั้งของไทย ได้ชี้ให้เห็นว่าสังคมการเมืองไทย ยังคงยึดติดอยู่กับลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง โดยยึดถือตัวบุคคลเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าหลักการ และภายในสังคมยังมีระบบอุปถัมภ์พึ่งพาช่วยเหลือกันและระบบพวกพ้อง ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งสิ้น สภาพการเลือกตั้งของไทย จึงออกมาในลักษณะของการเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้ง เน้นที่ตัวของผู้สมัครมากกว่าพรรคการเมือง บทบาทของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งนั้น นโยบายและพรรคมีความสำคัญไม่มากนักต่อชัยชนะในการการเลือกตั้ง การหาเสียงเลือกตั้งยังต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครเป็นสำคัญ ระบบพรรคการเมืองของไทยยังอ่อนแออยู่มาก การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองเป็นเรื่องของการรวมตัวกัน เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะชนะการเลือกตั้งเป็นหลัก

ในระดับประชาชนผู้เลือกตั้งในจังหวัดสระแก้ว คนส่วนใหญ่ยังเป็นคนชนบท ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ยังมีฐานเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง ยังขาดความสนใจในเรื่องการเมืองการปกครอง และสนใจที่มีส่วนร่วมในทางการเมืองน้อย การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปได้มากที่จะมาจากการชักนำและชักจูงของกลุ่มผู้นำในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในฐานะการถูกครอบงำทางความคิดทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ลักษณะของการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นการพิจารณาถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร โดยไม่พิจารณาถึงความสำคัญ of พรรคการเมืองและนโยบายของพรรคการเมือง ซึ่งมีทัศนคติในการเลือกผู้แทนราษฎรของตนที่แตกต่างกันออกไป เช่น

1. เลือกบุคคลที่เคยสร้างผลงาน สร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่น ทำงานอย่างจริงจัง และมีผลงานที่ชัดเจน เพราะเห็นว่าเป็นคนดี เป็นคนที่มีผลงาน เป็นผู้มีบุญคุณกับท้องถิ่น ควรที่จะต้องตอบแทน คนที่ตีมีความสำคัญมากกว่านโยบายของพรรคการเมือง ¹⁰

¹⁰ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่ ก. (นามสมมุติ) ,28 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 7)

2. เลือกบุคคลที่จะเข้าไปรับตำแหน่งสำคัญทางการเมือง เช่น ตำแหน่งรัฐมนตรี เพราะเห็นว่าจะสามารถสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นได้มากกว่าผู้ที่ได้รับเลือกเข้าไปเป็นเพียงผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น¹¹

3. เลือกบุคคลตามที่แนะนำของกลุ่มหรือหัวหน้าคน จะสั่งการและชี้นำ ว่าให้เลือกบุคคลใด เพราะจำเป็นต้องพึ่งพาแนะนำนั้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเลือกตั้งเป็นการตอบแทนบุญคุณแก่แนะนำหรือหัวหน้าคนนั้น¹²

4. เลือกบุคคลที่ให้เงิน สินบน หรือประโยชน์อื่นใด การที่ได้รับเงินมาแล้วไม่เลือกนั้น กลัวว่าจะเป็นบาป หรือเสียคำพูด¹³

5. เลือกบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว เคยช่วยเหลือกัน เคยพึ่งพาอาศัยกันมาก่อน หรือเป็นวงศ์าคณาญาติกัน การเลือกตั้งเป็นการตอบแทนบุญคุณที่เคยมีกันมาได้ โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรเลย และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันต่อไปด้วย¹⁴

6. เลือกบุคคลที่มีฐานะมั่นคง มีคุณธรรม ซึ่งหากได้รับการเลือกตั้งเข้าไปแล้วจะไม่เข้าไปคอร์รัปชัน และตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญ¹⁵

จากลักษณะทัศนคติของประชาชนในจังหวัดสระแก้ว ดังกล่าวนั้น พบว่าลักษณะการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ยังเน้นถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครเป็นสำคัญ ไม่ได้พิจารณาถึงพรรคและนโยบายของพรรค ทัศนคติของประชาชนในลักษณะนี้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง ในการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมการเมืองไทย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ สัมภาษณ์ นาง ก. (นามสมมุติ) ,10 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 8)

¹² สัมภาษณ์ นาย ข. (นามสมมุติ) ,29 กรกฎาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 5)

¹³ สัมภาษณ์ นาย ง. (นามสมมุติ) ,11 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 12)

¹⁴ สัมภาษณ์ นาย จ. (นามสมมุติ) ,11 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 13)

¹⁵ สัมภาษณ์ นาย ฉ. (นามสมมุติ) ,12 สิงหาคม 2539 , (ผนวก ก. ลำดับที่ 14)

สรุป

ดังได้กล่าวถึงสภาพการเมืองการปกครองของจังหวัดสระแก้ว อันเป็นพื้นที่ในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งโดยสภาพทั่วไปนั้นสังคมยังมีลักษณะของการเป็นสังคมเกษตรอยู่มาก ประชาชนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม การศึกษาของประชาชนโดยทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเล็ก ๆ กระจายกันออกไป แต่มีความผูกพันกันภายในชุมชนค่อนข้างสูง และมีความเชื่อถือในตัวผู้นำท้องถิ่นที่สูงมาก ทั้งนี้ภายในสังคมมีความสัมพันธ์กันในเชิงอุปถัมภ์และการช่วยเหลือกันในระดับที่สูง ประชาชนในเมืองและประชาชนในชนบทมีความแตกต่างกันในทางการเมือง กล่าวคือประชาชนในเมือง มีความตื่นตัวและสนใจในการเมืองการปกครองมากกว่าประชาชนในชนบท ซึ่งมักจะถูกชี้นำทางการเมืองจากผู้นำในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองในจังหวัดสระแก้ว ยังปรากฏสภาพวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ค่อนข้างชัดเจน เพราะประชาชนยังไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจัง ด้วยความสมัครใจ เว้นแต่ประชาชนในเมืองซึ่งมีความตื่นตัวทางการเมืองที่สูงกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตชนบทมักมีลักษณะของการเชิญชวนและการปลุกกระดม ให้มีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ฉะนั้นสถานะความสัมพันธ์ในทางสังคมกับบุคคลอื่น ๆ จึงมีลักษณะของระบบอุปถัมภ์ที่ชัดเจน มีการช่วยเหลือกันในระดับต่าง ๆ ผู้นำในท้องถิ่นช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่น ,ผู้นำในท้องถิ่นขอความช่วยเหลือจากหน่วยราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันที่ชัดเจน ทำให้บทบาทของผู้อุปถัมภ์ จึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของผู้ได้อุปถัมภ์เป็นอย่างยิ่ง ประชาชนโดยทั่วไปจึงยึดถือตัวบุคคลที่จะสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาได้ มากกว่าจะพิจารณาถึงหลักการอื่น ๆ ด้วยปัจจัยนี้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในการเลือกตั้งของประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะการเลือกตั้งสามารถถูกกำหนดโดยกลุ่มคนที่เป็นผู้อุปถัมภ์หรือมีอิทธิพลภายในท้องถิ่น ที่อาศัยความสัมพันธ์ทางส่วนตัวชี้นำการเลือกตั้งให้เป็นไปในทิศทางที่ตนเองต้องการ หรือกำหนดชัยชนะในการเลือกตั้งได้

พรรคการเมืองที่มีบทบาทและอิทธิพล ในพื้นที่จังหวัดสระแก้วอย่างโดดเด่น มีพรรคชาติไทยเพียงพรรคเดียว และเป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่ชนะการเลือกตั้งในจังหวัดสระแก้วมาติดต่อกันยาวนานหลายสมัย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับผู้นำในท้องถิ่นนั้น มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและแนบแน่น มีการอุปถัมภ์ช่วยเหลือกันที่ชัดเจน และในคราวการเลือกตั้งนั้น ผู้นำในท้องถิ่นจะช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคชาติไทยเป็นอย่างดี ผู้นำในท้องถิ่นจึงเป็นฐานคะแนนเสียงเลือกตั้งที่สำคัญของพรรคชาติไทย ในจังหวัดสระแก้ว

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดสระแก้วในปัจจุบัน เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนี้มาแล้วหลายสมัย เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและบารมีภายในพรรคชาติไทย เพราะเป็นแกนนำที่สำคัญของพรรค และเคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับรัฐมนตรีมาหลายครั้งหลายกระทรวงแล้ว และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่นได้อย่างมากมาย เป็นที่เคารพและศรัทธาจากประชาชนภายในเขตเลือกตั้งโดยทั่วไป

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองไทย กับการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร มีนัยสำคัญอย่างไร เป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาและกล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย